

Herdenkingswandeling Sant'Egidio
Tekst van Schepen Erica Caluwaerts

Beste mensen van Sant'Egidio,
Beste mijnheer De Volder, Beste Jan,

Bedankt voor het initiatief, de uitnodiging en de gelegenheid om het belang van de herinnering van de Holocaust nog eens te onderstrepen.

Beste Professor De Wever,

Chère Madame Bucci,

Dames en heren,

Het Joodse leven in Antwerpen speelt zich al lang af rondom de Belgiëlei. Het betekent dus dat deze straat het decor is geweest van zowel het gewone leven van de Joodse gemeenschap, als dat van tijdens de dramatische oorlogsperiode.

Zo beschrijft Jos Hakker, de Joodse bakker en uitvinder van het Antwerps Handje, in zijn boek hoe hij midden in de oorlog met een smokkelaar naar Zwitserland probeert te vluchten, maar in de val wordt gelokt. Ze brengen hem over naar de Belgiëlei voor ze hem naar Kazerne Dossin transporteren.

Ik lees voor:

“Aan de kruising van de Cuperus- en Mercatorstraten, deed ik opmerken dat we de Cuperusstraat moesten inslaan om naar Brussel te rijden. (...) We reden door de Lamorinièrestraat, dan Isabellalei. Op de Belgiëlei trok de gangster een revolver:

— Stil zitten of ik schiet.

Ik poogde nog het portier te openen, maar dat bleek op slot. Op de Belgiëlei, bij de Diamantstalle stond de poort open. De auto reed daar binnen. De oude heer klapte in zijn handen en riep :

– *Die hebben wij weer.*”

Hakker ontkwam miraculeus aan zijn deportatie. Maar hij was een van de weinigen. Slechts 5% van de gedeporteerden keerde levend terug.

Vandaag is de Belgiëlei nog steeds de Belgiëlei. Er zijn huizen verdwenen en anderen bijgekomen. Maar ze ligt nog precies op dezelfde plek als tachtig jaar geleden en ook het dagelijkse leven speelt zich nog altijd af op deze straat. Met kinderen die op de stoep lopen. Fietsers die naar het werk op weg zijn. Auto's die voorbij razen.

Maar het is de tijd waarin we leven, die onze omstandigheden bepalen. De omstandigheden die maken of we het geluk hebben om vrede te kennen of, zoals toen, het ongeluk om een oorlog mee te maken.

We weten allemaal heel goed hoe die oorlog is geëindigd. Hoe de bezetter werd teruggedrongen. Hoe de jodenuitroeiing aan het licht is gekomen. Hoe collaborateurs vaak aan hun straf konden ontkomen. En hoe - eindelijk - wordt erkend dat verzetsleden vaak zijn vergeten en in de schaduw van de geschiedenis zijn gezet.

Het probleem is dus niet dat we niet weten hoe de oorlog geëindigd is. Het probleem is dat we te vaak uit het oog verliezen hoe die ooit is kunnen beginnen.

Daarom is die herinneringscultuur zo belangrijk omdat die laat zien hoe haat en antisemitisme sluipend hun ingang vonden in de samenleving. En wat hun vreselijke gevolgen waren.

Om die reden ben ik heel blij dat Antwerpse scholen al vroeg herinneringseducatie in de klas serveren. Vorige week presenteerde het Vredescentrum van de Stad Antwerpen de educatieve documentaire met Regina, ondertussen barones, Sluzny die vertelt over haar tijd als ondergedoken kind. Deze docu is niet alleen gratis online te zien, maar wordt ook aan leerkrachten aangeboden als lespakket voor het lager en secundair onderwijs. Zodat kinderen al op jonge leeftijd het belang van tolerantie aanleren.

Om dezelfde reden ben ik blij, dat mede onder impuls van mijn voorganger Claude Marinower, de struikelstenen zijn mogelijk gemaakt in Antwerpen. Ondertussen zijn er in onze stad al bijna 50 stenen geplaatst, 50 namen die terug een plaats kregen aan de huizen waar ze ooit met geweld werden uitgezet. En ik heb het altijd, als ik een struikelsteen passeer, dat de Tweede

Wereldoorlog heel even, maar wel intens binnenkomt. Dat is soms al voldoende als herinnering.

Ook de voorbereidingen voor een nieuw oorlogsmemoriaal in Antwerpen zijn volop bezig. Naast de Schelde zal een monument rijzen waar we in alle rust alle slachtoffers kunnen herdenken. Zowel de joodse slachtoffers van de Holocaust, als de Roma-gemeenschap, als de burgerslachtoffers die in Antwerpen vielen. Het memoriaal zal meer dan 20.000 namen tellen.

Plaatsen van herinnering zoals hier, zijn net als fotoalbums. Ze creëren een gelegenheid, zoals wij nu doen, om verhalen over vroeger te vertellen. Al duizenden jaren is 'vertellen' een manier van de mensheid om kennis, inzichten en waarden door te geven tussen generaties. En de grote kracht van verhalen is dat we er onszelf in herkennen, of op zijn minst leren om ons in de schoenen van de ander te verplaatsen.

Getuigenissen als die van mevrouw Bucci straks, de struikelstenen en het memoriaal geven het joods-zijn zo een menselijk gezicht dat, hoewel men destijds anders wilde doen geloven, niet van andere mensen verschilt. Die tactiek van ontmenselijking is wat verhalen en bij uitbreiding de herinneringscultuur doorprikken.

Het doet me denken aan de situatie van de Joden in China dat tijdens de Tweede Wereldoorlog werd bezet door Japan.

De Japanners wisten als Duitse bondgenoot niet wat ze moesten aanvangen met het joodse getto van Shanghai. Daarom werden twee rabbijnen in Tokio uitgenodigd om hun zaak te bepleiten. "Waarom haten de Duitsers jullie eigenlijk zo erg?" vroeg de Japanse raad. De ene rabbijn wist niet wat te zeggen, maar de andere, rabbi Kalisch, antwoordde erg verstandig: "Omdat we Oosters zijn, net als jullie." Vanaf dat moment herkenden de Japanners zichzelf in het Joodse volk. En het land zou geen enkele jood ombrengen of deporteren. Want wanneer we onszelf identificeren met de ander, is er geen kwaad meer mogelijk.

De stad Antwerpen zal zich daarom blijven inzetten voor de herinnering van de Tweede Wereldoorlog en zijn slachtoffers. Zodat Antwerpen een veilige plek blijft voor iedere mens. Zodat verdraagzaamheid wint van de intolerantie en de vrijheid van ons allen bewaard blijft. Laten we ons daar allemaal iedere dag voor inspannen.

Ik dank u.